

Results of Using the Competency Promotion Program, the Ability to Organize Teaching and Learning at the Lower Secondary Level for Monks Teaching Morality

Rangsihi Vihokhern¹, Poosit Boontongtherng² and Wanida Pharanat³

¹ Doctor of Education Student in the Curriculum and Instruction Program, Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

^{2,3} Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

¹E-mail: aramboy2516@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-3804-0185>

²E-mail: poosit.boon@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-6472-4968>

³E-mail: wanida.ph@rmu.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1774-1193>

Received 20/05/2025

Revised 29/05/2025

Accepted 30/06/2025

Abstract

Background and Aims: Monks teaching morality in schools is part of an important mission in academic services that aims to be a center for providing quality academic services in Buddhism with standards, resulting in children and youth having true knowledge of Buddhism with morality. This research aims to present the results of using a program to promote and develop teaching and learning for monks teaching morality in schools, which is part of the thesis on the development of a program to promote the ability to organize teaching and learning at the lower secondary level for monks teaching morality in schools.

Methodology: This research is a quasi-experimental study. The sample group consists of 30 monks who teach morality under the Buriram Secondary Education Area Office. They were selected purposively. The tools used to collect data include tests and satisfaction questionnaires. The statistics used for data analysis are percentage, mean, standard deviation, and t-test (One-sample t-test).

Results: The moral teaching monks had a score on the knowledge test of learning management after the development that was higher than 80 percent with statistical significance at the .01 level, and the teachers who received training were satisfied with the program to promote the ability to manage teaching at the lower secondary level for moral teaching monks. Overall, all aspects were at the highest level of satisfaction.

Conclusion: The program to promote and develop the teaching of moral teaching in schools resulted in participants having significantly higher knowledge of teaching and learning at the lower secondary level after the development, and had the highest level of satisfaction in participating in the program.

Keywords: Morality Teaching Monks; Ability Promotion Program; Learning Management

ผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

รังลธิ วิทกเหิน¹, ภูษิต บุญทองเถิง² และวนิดา มารณัต³

¹นักศึกษาลัทธิสุทธครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

^{2,3}อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นส่วนหนึ่งของภารกิจงานที่สำคัญด้านการบริการวิชาการที่มุ่งเป็นศูนย์กลางการให้บริการวิชาการ ด้านพระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ด้านพระพุทธศาสนาคุณธรรมอย่างแท้จริง การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอผลการใช้โปรแกรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ระเบียบวิธีการวิจัย: การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสอนศีลธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบ และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบโดยใช้ค่าที (One sample t-test)

ผลการวิจัย: พระสอนศีลธรรมมีคะแนนการทดสอบความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้อัตราสูงเกินร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความพึงพอใจต่อโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรม โดยรวมทุกด้าน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D.= 0.55)

สรุปผล: โปรแกรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนส่งผลให้ผู้เข้ารับการพัฒนามีความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการพัฒนาสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมโปรแกรมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: พระสอนเรื่องศีลธรรม; โปรแกรมส่งเสริมความสามารถ; การจัดการเรียนรู้อ

บทนำ

การปฏิบัติการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน มีปัญหาหลายประการ เช่น เรื่องของการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการชั้นเรียนเห็นได้จากการเห็นได้จากศึกษาความพึงพอใจของสถานศึกษาที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยคือ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ด้านเนื้อหาและหลักสูตร รองลงมาได้แก่ด้านการผลิตและการใช้สื่อ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านคุณลักษณะและเจตคติ การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีลำดับความถี่มากที่สุดไปหาหน่อย คือ ควรจัดหลักสูตรที่ให้กระตือรือร้นเหมาะสมกับแต่ละช่วงชั้น มีความเป็นเอกภาพและเป็นมาตรฐานเดียวกันทุกโรงเรียน พร้อมทั้งมีคู่มือครูที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาที่สอน ข้อสอบ แผนการสอน แนวการสอน ควรจัดให้มีหลักสูตร การผลิตและการใช้สื่อสำหรับครูพระ โดยครูพระที่เข้าไปสอนในโรงเรียนจะต้องผ่านการศึกษาศาสตร์หลักสูตรดังกล่าว และจัดอบรมหรือสัมมนาเชิงวิชาการ เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์การสอน จากผู้มีประสบการณ์ เช่นการสาธิตการสอน โดยครูต้นแบบ เป็นต้น เพื่อแนะนำถวายความรู้ด้านการสอน และเทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ ดังงานวิจัยของพระอุดมเกียรติ วิสุทธาจาโร (2555) เรื่องบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบปัญหาอุปสรรคตามหน้าที่และบทบาทครูพระสอน

ศีลธรรมในโรงเรียน คือ ด้านการศึกษาหลักสูตรยังไม่เข้าใจหลักสูตรที่อบรม ด้านการสอนขาดความรู้เทคนิควิธีการสอน การเขียนแผนการสอน สื่อการสอนไม่ทันสมัยและไม่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ ขาดการพัฒนาผลิตสื่อการสอน สอดคล้องกับพระสมุห์อมร ปากาโรและคณะ (2561) ที่ได้การพัฒนากิจการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง พบว่า ปัญหา และอุปสรรค คือ พระสอนศีลธรรมขาดเทคนิคการจัดการเรียนการสอน ขาดสื่อการจัดการเรียนการสอน ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีน้อย กิจกรรมไม่น่าสนใจ ข้อเสนอแนะ คือ พระสอนศีลธรรมต้องมีใจรักในการสอน มีการทำแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดทำสื่อการสอน และควรเพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรม เน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการทำกิจกรรมและต้องพัฒนากิจกรรมอยู่เสมอ และ พระอธิการสัมผัส สนต์จิตโต และคณะ (2564) ได้การศึกษาสมรรถนะของพระสอนศีลธรรมตามหลักกัลยาณมิตรตามทัศนะของครูและผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดอุทัยธานี เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ พบว่า ด้านหลักสูตร พระสอนศีลธรรมขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ไม่สามารถกำหนดโครงสร้างหลักสูตรได้ตามเป้าประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง จึงควรวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ และต้องมีนโยบายในการหาพระที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงานทุกรูป ด้านการจัดการเรียนการสอน พระสอนศีลธรรมยังขาดความรู้ ความสามารถในการเร้าความสนใจในขณะปฏิบัติการสอน ไม่สามารถควบคุมชั้นเรียนได้ดีเท่าที่ควร ขาดการประสานงานระหว่างครูผู้สอนในรายวิชาพระพุทธศาสนา จึงควรสอนแบบผ่อนคลายเป็นการสอนแต่ธรรม แต่ต้องสอดแทรกความสนุกสนานอย่างอื่นเพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียน ควรมีเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนธรรมมากยิ่งขึ้น ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน พระสอนศีลธรรมยังขาดความสามารถในการใช้ห้องปฏิบัติการส่งเสริมการเรียนรู้ ขาดความรู้ในการใช้สื่อ ขาดความสามารถในการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ขาดความรู้ในการใช้เทคโนโลยีในการสอน จึงควรจัดอบรมวิธีการใช้ห้องปฏิบัติการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับพระสอนศีลธรรมด้วย และด้านการวัดผลประเมินผล พระสอนศีลธรรมยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา ขาดความรู้ความเข้าใจในการวิเคราะห์คะแนนการวิเคราะห์ข้อสอบ จึงควรสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา และควรมีการประเมินผลการเรียนการสอนอย่างจริงจัง เพื่อจะได้ทราบถึงความสำคัญของการเรียนว่ามี ผลลัพธ์เป็นอย่างไร

จากสภาพปัญหาของพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนดังกล่าวแล้ว สะท้อนให้เห็นว่าพระสอนศีลธรรมมีความจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาให้ได้รับความรู้ด้านวิธีสอนศีลธรรม สิ่งที่จะปลูกจิตสำนึกที่ดีให้แก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา และสืบเนื่องจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นส่วนงานที่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และมีแผนในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เพิ่มพัฒนารูปแบบ หรือวิธีการจัดการเรียนการสอนให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ ทั้งด้านทักษะการสอนศีลธรรม และมีนโยบายให้พระสอนศีลธรรมต้องได้รับการฝึกอบรมพัฒนาวิธีสอนให้หลากหลาย ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีสอนศีลธรรมที่ได้มาตรฐานและเป็นต้นแบบจึงมีความสำคัญและควรพัฒนาให้มีขึ้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรม เพื่อพัฒนาวิธีสอนศีลธรรม และสมรรถนะที่จะนำไปสู่การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และการสอนของพระสอนศีลธรรม ให้เป็นที่ยอมรับและทรงประสิทธิภาพในการสอน ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของการจัดการเรียนการสอนระดับพื้นฐานของชาติต่อไป เพื่อเป็นแนวทางการสร้างและพัฒนาระบบดังกล่าว จึงขอเสนอบทความเรื่องผลการใช้โปรแกรมส่งเสริม

ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนสำหรับพระสอนศีลธรรม ให้เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม ซึ่งบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

บททวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครู

เมื่อครูผ่านการศึกษาจากสถาบันการศึกษาและได้รับการเลือกสรรให้บรรจุเข้าทำงานการสอนในสถานศึกษาและต้องได้รับการอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทักษะการจัดการเรียนการสอนให้คงคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพความเป็นครูที่ดีตลอดไป ในประเด็นนี้ได้มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาครูไว้หลากหลายแนวคิดเห็นเช่น

พิมพ์พันธ์ เดชคุปต์ และคณะ (2551) ได้กล่าวว่า ครูเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญ ในการ พัฒนาผู้เรียน ครูต้องเป็นตัวทวีคูณในการนำเด็กเข้าสู่ระบบของการเรียนรู้ บทบาทของครูต้องเปลี่ยน จากผู้บอกความรู้ (Telling, Talking) มาเป็นผู้ให้ผู้เรียนใช้กระบวนการ (Process) คิดค้นหาความรู้ ด้วยตนเอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง ครูต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอน (Teacher) มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นผู้เตรียมประสบการณ์ สื่อการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2552) ได้กล่าวว่า ครูต้องเป็นตัวอย่างของคุณธรรม มีคุณค่าความเป็นมนุษย์หรืออุปนิสัยที่ดีงาม เพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ ครูต้องเป็นแบบอย่างของสิ่งที่ครู ครูปรารถนาจะให้นักเรียนเป็น ต้องเปลี่ยนบทบาทของตัวเองควรหาทางแนะนำให้ผู้เรียน ได้หาความรู้และคำตอบด้วยตัวเอง

ทิตนา เขมมณี (2554) ได้กล่าวว่า ครูต้องพัฒนาการสอนอยู่เสมอ ไม่มีวิธีการสอนวิธีใดที่ดีที่สุด ครูควรเลือกวิธีการสอนที่หลากหลาย เพราะจะช่วยให้การสอนบรรลุผล การที่ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนยิ่งมากเท่าไร ก็จะช่วยให้มีทางเลือกมากขึ้นเท่านั้น ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนอยู่เสมอ

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2554) ได้กล่าวว่า ครูต้องพัฒนาการสอนใหม่ให้มีคุณค่าและสอดคล้องกับโลกยุคใหม่ คำนี้ถึงหลักคิด 4 ประการ คือมองปัญหาที่จะศึกษาเรียนรู้ (Problem - based) สอนโดยนำการวิจัยมาแก้ปัญหา (Research - based) ผลของการเรียนการสอนโดย กระบวนการวิจัยค้นคว้าจะต้องออกมาเป็นผลผลิต (Procluctivity - based) และนำผลผลิตนั้น มาวิเคราะห์วิจารณ์อย่างตีจนตกลึกในความรู้ นั้น (Crystal - based) แล้วกระบวนการเหล่านี้มาผสมผสานกันเพื่อพัฒนาผู้เรียน

จากนิยามข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาครู เป็นกระบวนการส่งเสริม สนับสนุนและเพิ่มพูนคุณภาพของครูให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติและค่านิยมที่ดีในการทำงาน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ ส่งผลให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น

วิธีการพัฒนาครู

ครู คือผู้ที่ต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีนักวิชาการได้กล่าวถึงวิธีพัฒนาครูหลายวิธี ดังนี้

Spark (1999) กล่าวว่า วิธีการพัฒนาครูเป็นการพัฒนาวิชาชีพประกอบด้วย 7 รูปแบบดังนี้

1) การฝึกอบรม (Training model) เป็นรูปแบบที่ทุกคนต่างมีประสบการณ์ ซึ่งการฝึกอบรมนี้อาจเป็นการนำเสนอและการอภิปรายผลงานการประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา การสาธิต บทบาทสมมุติ การจำลองสถานการณ์ หรือการสอนระดับจุลภาค เป็นต้น

2) รูปแบบการสังเกตหรือการประเมิน (Observation/assessment Model) อาจเป็นการสังเกต คนอื่นหรือคนอื่นสังเกตตัวเรา อาจเป็นรายเดี่ยวหรือเป็นกลุ่มเพื่อให้ได้ผลสะท้อนกลับ(Feedback)

3) รูปแบบการให้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนาหรือการปรับปรุง (Involvement in a Development Improvement Process Model) เพราะการพัฒนาหรือปรับปรุงเรื่องใดเรื่องหนึ่งจำเป็นต้องอาศัยความรู้ใหม่ ๆ ทักษะใหม่ ๆ จะทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้น ต้องมีการศึกษาหา ความรู้และพัฒนาทักษะเพิ่มเติมมีโอกาสในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนมีการตัดสินใจร่วม และผลจากการมีส่วนร่วมนั้น จะทำให้เกิดความรู้สึกการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ และการมีพันธะผูกพันต่อการนำไปปฏิบัติให้บรรลุผล ซึ่งจะก่อประโยชน์ต่อการพัฒนาหรือ ปรับปรุงในเรื่องนั้น ๆ ด้วย

4) รูปแบบการศึกษาเป็นกลุ่ม (Study Groups Model) ในกรณีที่โรงเรียนต้องการหาทางแก้ปัญหาหลักร่วมกันจากทุกคนทุกฝ่าย โดยหากปัญหาหลักนั้นสามารถแยกย่อยเป็นปลายประเด็น ก็จะแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ อาจจะมีกลุ่มละ 4 – 6 ราย เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในส่วน ของกลุ่มนั้น ในตอนท้าย เมื่อมีการนำเสนอและแลกเปลี่ยนผลการวิเคราะห์ของแต่ละกลุ่มร่วมกัน จะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความเห็นและข้อมูลก่อให้เกิดการเรียนรู้และก่อให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งก็ถือว่าเป็นการพัฒนาวิชาชีพอีกรูปแบบหนึ่ง

5) รูปแบบการสืบค้นหรือการวิจัยปฏิบัติการ (Inquiry/action Research Model) เป็นความพยายามที่จะแก้ปัญหาหรือหาคำตอบในข้อคำถามที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน ซึ่งอาจกระทำได้ในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม หรือระดับโรงเรียน และสามารถกระทำได้หลายวิธี แต่โดยทั่วไปมีขั้นตอน ดังนี้ (1) กำหนดหรือเลือกปัญหาหรือคำถามที่สนใจ (2) รวบรวม จัดกระทำ และแปลความในข้อมูล สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น (3) ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (4) กำหนดทางเลือก เพื่อการปฏิบัติ (5) ลงมือปฏิบัติและสรุปเป็นเอกสาร

6) รูปแบบการพัฒนาตนเอง (Individually Guided Activities Model) โดยแต่ละบุคคลจะกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาวิชาชีพของตนเอง แล้วเลือกกิจกรรม เพื่อการปฏิบัติที่เชื่อว่าจะช่วยให้บรรลุผลสำเร็จ เป็นรูปแบบที่มีข้อตกลงเบื้องต้นว่า บุคคลสามารถจะตัดสินใจถึงความต้องการจำเป็นในการเรียนรู้ของตนเองได้ดีที่สุด สามารถที่จะกำหนดทิศทางและริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ และมีแรงจูงใจในตนเองได้มากขึ้น จากการที่ได้มีโอกาสได้ริเริ่มและวางแผนในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

7) รูปแบบการเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring Model) นิยมจับคู่กันระหว่างผู้ที่มีประสบการณ์ และประสบผลสำเร็จแล้วกับบุคคลที่เริ่มงานใหม่หรือที่มีประสบการณ์น้อยกว่า โดยให้มีการอภิปรายกันถึงจุดมุ่งหมายในการพัฒนาวิชาชีพ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและกลยุทธ์ที่จะให้การปฏิบัติที่มีประสิทธิผล การสะท้อนถึงวิธีการที่ใช้กันอยู่ การสังเกตการณ์ทำงาน และการใช้เทคนิคเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

Fullen และ Hargreaves (1992) กล่าวว่า วิธีการพัฒนาครูเป็นกิจกรรม การพัฒนาบุคลากรหรือการพัฒนาบุคคล (Individual Development) สามารถกระทำได้โดย (1) การฝึกอบรม (Training) (2) การศึกษา (Education) (3) การพัฒนาตนเอง (Development)

Anthony, Perrew และ Kachmar (1996) กล่าวว่า วิธีการพัฒนาครู โดยการฝึกอบรมจะช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และช่วยพัฒนาความชำนาญให้ครูสามารถ ปฏิบัติงานได้ และมุ่งพัฒนาความชำนาญที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงาน โดยแบ่งการฝึกอบรม เป็น 2 ลักษณะ คือ (1) การฝึกอบรมพร้อมกับการทำงานไปด้วย (2) การฝึกอบรมโดยไม่ได้ปฏิบัติงานด้วย

Glickman (2004) ได้กล่าวว่า การพัฒนาครูเป็นงานที่ช่วยเหลือครู ทางด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย (1) การช่วยเหลือครูโดยตรง (Direct Assistance) (2) การพัฒนาทีมงานของครู (Group Development) (3) การพัฒนาวิชาชีพครู (Professional Development) (4) การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) (5) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

มนตรี จุฬาวัดนทล (2553) ได้เสนอวิธีการพัฒนาครู 4 ประการ คือ (1) วิธีการพัฒนาตนเองในระหว่างเป็นครู (2) วิธีการฝึกฝนกับครูพี่เลี้ยงหรือผู้เชี่ยวชาญในระหว่างเป็นครู (3) วิธีการเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ (4) วิธีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา (2554) กล่าวว่า การพัฒนาบุคคลประกอบด้วย 2 วิธี ดังนี้

1) การพัฒนาตนเอง การพัฒนาตนเองเป็นกระบวนการในการเรียนรู้ไม่ว่าจาก การศึกษาหรือการฝึกอบรม ซึ่งเป็นการนำเอาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ทักษะทัศนคติ ตลอดจนแนวความคิดที่พึงได้รับความรู้ใหม่ นำไปประยุกต์ใช้ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดประโยชน์ ในการปฏิบัติงาน การดำรงชีพอยู่ในปัจจุบันและต่อไปในอนาคต

2) การศึกษา เป็นกิจกรรมที่มีความมุ่งหมายในการที่จะเสริมสร้างความรู้ความชำนาญค่านิยมศีลธรรม และความเข้าใจที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เพื่อให้ผู้เข้ารับการศึกษาศาสนาสามารถใช้ ชีวิตได้อย่างปกติสุข และทำประโยชน์แก่สังคมได้ แต่สำหรับผู้ปฏิบัติงานอยู่แล้ว การศึกษา หมายถึง กิจกรรมด้านการพัฒนาคนที่ได้กำหนดขึ้นเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงาน

3) การฝึกอบรม การฝึกอบรมเป็นขั้นตอนหนึ่งของการพัฒนาบุคลากรที่หน่วยงาน ทุกหน่วยให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะการฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคลากร ซึ่งถือว่าเป็น ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาองค์การหรือหน่วยงานให้มีความเจริญก้าวหน้าหรือบรรลุเป้าหมายได้เป็นอย่างดี การฝึกอบรมเป็นการเสริมสร้างความรู้ความสามารถให้กับบุคคลในการทำงาน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลดียิ่งขึ้น

พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์ (2546) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาครู คือ SWIPPA MODEL เป็นรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน S คือ Self Learning หมายถึง การเรียนรู้ด้วยตนเอง

W คือ Whole School หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันทั้งโรงเรียน 1 คือ Interaction หมายถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

P คือ Participation หมายถึง การมีส่วนร่วมรับผิดชอบงาน

P คือ Process and Product หมายถึง ทำงานอย่างมีกระบวนการและมีผลงานตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

A คือ Application หมายถึง การนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น

จากการสังเคราะห์วิธีการพัฒนาครู ผู้วิจัยได้นำวิธีการพัฒนาครูมาเป็นกรอบการพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการคิดเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อใช้ดำเนินการวิจัย 2 วิธี คือ (1) การพัฒนาตนเอง (2) การฝึกอบรม

โปรแกรมและการพัฒนาโปรแกรม

ความหมายของโปรแกรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของโปรแกรมจากนักการศึกษาหลายท่าน คือ

สุวิมล ว่องวานิช (2559) ได้นำเสนอไว้ว่า โปรแกรมการพัฒนาทางวิชาชีพครู หมายถึง ระบบโครงสร้างที่กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกัน เพื่อการปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานของครู

ราชบัณฑิตยสถาน (2555) ได้นำเสนอความหมายของโปรแกรม หรือบทเรียน แบบโปรแกรม หมายถึง เอกสาร สิ่งพิมพ์ที่ประกอบด้วย ชุดคำสั่ง เนื้อหาสาระ คำถาม คำตอบ ที่ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ ทดลองตอบคำถาม รู้ผลคะแนนหรือผลการประเมินของ แต่ละแบบฝึกหัดได้ในทันทีที่ทำแบบฝึกหัดเสร็จ ผู้เรียนสามารถใช้บทเรียนรูปแบบนี้ในการเรียนหรือทบทวนสาระความรู้ได้ตามความสามารถและตามเวลาที่ต้องการของตนเอง บทเรียนดังกล่าวอาจจะ เป็นเอกสาร หนังสือ หรืออยู่ในรูปชุดการเรียน ซึ่งสามารถใช้หรือเรียกใช้จากระบบคอมพิวเตอร์ก็ได้

ประสาธต์ เนื่องเฉลิม (2560) ได้นำเสนอว่า โปรแกรม หมายถึง โปรแกรม การสอนต้องศึกษา รายละเอียดของแนวทางการจัดประสบการณ์ จุดมุ่งหมาย องค์ประกอบ วิเคราะห์ ปัญหาที่มีผลกระทบ ศึกษา แหล่งข้อมูล มีการวางแผนขั้นตอนดำเนินการและการประเมินโปรแกรม เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และเป็นแนวทางในการช่วยพัฒนาโปรแกรมต่อไป

Boyle (1981) นำเสนอว่า โปรแกรม หมายถึง การร่วมมือระหว่างนักการศึกษา กับผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากการวางโปรแกรมที่ประกอบด้วย การวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผน การสอน การประเมินและการรายงานผล

Barr และ Keating (1990) ให้ความหมายว่า โปรแกรมมีความหมายได้ หลายอย่างขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล โดยทั่วไปคำว่า โปรแกรมใช้ใน 2 ความหมาย ดังนี้ (1) โปรแกรม หมายถึง หน่วย (Units) ที่จัดขึ้นเพื่อทำกิจกรรมพิเศษหรือให้บริการตามความต้องการของสถาบันหรือบุคคลที่จัดขึ้น (2) โปรแกรม หมายถึง ลำดับการปฏิบัติตามที่วางแผนไว้ (Series of Planned Intervention) เพื่อวัตถุประสงค์โดยเฉพาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะ (3) โปรแกรม หมายถึง กิจกรรมที่วางแผนไว้ (Planned Activity) เพื่อเป้าหมายโดยเฉพาะ

Rogers (2000) เสนอว่า ทฤษฎีโปรแกรมเป็นการสร้างโมเดลที่เป็นไปได้เกี่ยวกับ โปรแกรมถูกคาดหวังว่าจะทำงานอย่างไร เพื่อที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ ซึ่งนักประเมินจะใช้ ทฤษฎีนี้เป็นแนวทางในการดำเนินการประเมินและใช้เป็นมาตรฐาน (Benchmark) ในการตัดสินประสิทธิผลของโครงการ สรุปได้ว่าโปรแกรม หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอน ประกอบด้วย หลักการ แนวคิด ทฤษฎี การวางแผนกิจกรรม การดำเนินการจัดกิจกรรม และการวัดและประเมินผล เพื่อเพิ่มเติมความรู้และทักษะตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

องค์ประกอบของโปรแกรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของโปรแกรมจากนักการศึกษาหลายท่านคือ

ฉำรง บัวศรี (2542) ได้นำเสนอองค์ประกอบของโปรแกรม ประกอบด้วย 1) เป้าหมายและนโยบายทางการศึกษา (Educational Goals and Policies) 2) จุดมุ่งหมายโปรแกรม (Program Aims) 3) รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Types and Structures) 4) จุดประสงค์รายวิชา (Subject Objectives) 5) เนื้อหา (Content) 6) จุดประสงค์ของการเรียนการสอน (Instructional Objectives) 7) กลยุทธ์การเรียนการสอน (Instructional Strategies) 8) การประเมินผล (Evaluation) และ 9) วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum Materials and Instructional Media)

ปริญญา มีสุข (2552) ได้ออกแบบโปรแกรมการพัฒนาทางวิชาชีพครูแบบมีส่วนร่วมของครู ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) สภาพปัญหา 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้าง 4) เวลา 5) คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมโปรแกรม 6) เนื้อหาที่ใช้ 7) เอกสารที่ใช้ 8) การจัดการเรียนรู้ในโปรแกรม และ 9) การประเมินผลโปรแกรม

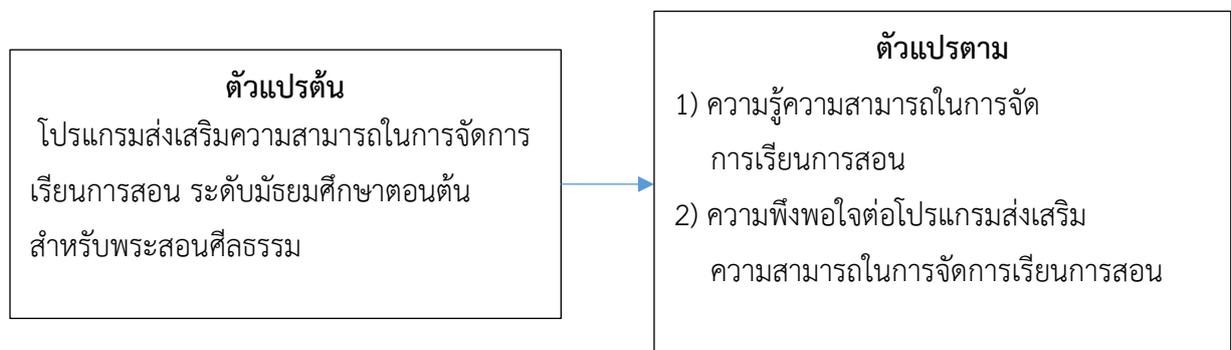
ยอดอนงค์ จอมหงส์พิพัฒน์ (2553) ได้พัฒนาโปรแกรมการพัฒนาครู ผู้นำการจัดการเรียนตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) หลักการ 3) วัตถุประสงค์ 4) เนื้อหา 5) กระบวนการ 6) โครงสร้าง และ 7) การวัดและประเมินผลโปรแกรม

ชุลีพร ผมพันธ์ (2555) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของโปรแกรม มีดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างประสบการณ์และเวลา 4) การดำเนินการเรียนรู้ 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้และ 6) การวัดและประเมินผล

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบของโปรแกรมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของโปรแกรม ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) เนื้อหาและกิจกรรม 4) รูปแบบและกิจกรรม 5) การประเมินผลโปรแกรม

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสารสิ่งพิมพ์ ข้อมูลงานวิจัย และข้อมูลวิชาการออนไลน์ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมฯ เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่สอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำนวน 482 รูป (วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2566)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการใช้โปรแกรมฯ ได้แก่ พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่สอนศีลธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 รูป โดยการรับสมัครผู้ที่มีความต้องการรับการฝึกอบรม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 โปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรม

2.2 แบบทดสอบความรู้ เป็นแบบทดสอบความรู้เป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบมี 4 ตัวเลือก

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรม ที่ผ่านการสร้างและพัฒนาโปรแกรม หาคุณภาพเครื่องมือ และทดลองใช้มาแล้ว ของรังสิทธ์ วิหคเทียร (2568)

3.1 ดำเนินการหาคุณภาพเครื่องมือ

3.1.1 โปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรม ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมมีค่าความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. 0.47)

3.1.2 แบบทดสอบความรู้ เป็นแบบทดสอบความรู้เป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบมี 4 ตัวเลือก นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับพระสอนศีลธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำผลที่ได้มาทำการวิเคราะห์หาคุณภาพแบบทดสอบโดยหาค่าอำนาจจำแนก (B) เป็นรายข้อโดยใช้วิธีของ Brennan ได้ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.37-0.85 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตรของ Lovett ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.98 (บุญชม ศรีสะอาด, 2559, น. 68)

3.1.3. แบบสอบถามความพึงพอใจ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ นำไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยนำไปลองใช้ (Try Out) กับพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่สอนศีลธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของ เพียร์สัน ตามวิธี Item Total Correlation โดยแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้น มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.60-0.89 และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2559) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามเท่ากับ 0.98

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยจากคณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เพื่อขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย ในการวิจัยในการให้ข้อมูลในการวิจัย

2) ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อประสานงานกับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การทดสอบวัดความรู้ โดยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบผลการทดสอบระหว่างก่อนการพัฒนา กับ หลังการพัฒนา โดยใช้ t-test (Dependent Sample)

2. ประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. ความพึงพอใจ โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าสถิติใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติทดสอบ โดยใช้ค่าที (One sample t-test)

ผลการวิจัย

ผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1. ผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม ปรากฏดังนี้

1.1 ผลการทดสอบความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ก่อนและหลังการพัฒนา ผู้เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม โดยทำการทดสอบความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม ก่อนและหลังพัฒนา โดยใช้แบบทดสอบความรู้ ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการทดสอบความรู้รายบุคคลก่อนและหลังการพัฒนาตามโปรแกรมส่งเสริมความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม

คนที่	ก่อนการพัฒนา		หลังการพัฒนา	
	30 คะแนน	ร้อยละ	30 คะแนน	ร้อยละ
$\bar{X}$	12.57	41.89	26.52	88.44
S.D.	1.55		1.48	

จากตารางที่ 1 ผลการทดสอบคะแนนรายบุคคลของพระสอนศีลธรรมพบว่าพระสอนศีลธรรมมีคะแนนก่อนการพัฒนาได้คะแนนเฉลี่ย 12.57 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 41.89 และมีคะแนนหลังการพัฒนาได้คะแนนเฉลี่ย 26.52 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 88.44 แสดงว่าพระสอนศีลธรรม มีคะแนนหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาและผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกคน

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลการทดสอบความรู้หลังการพัฒนาตามโปรแกรมส่งเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม กับเกณฑ์ร้อยละ 80

แหล่งความแปรปรวน	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ 80	t	df	Sig.
คะแนนทดสอบความรู้						
ก่อนการพัฒนา	12.57	1.55	24	25.72	29	.00**
หลังการพัฒนา	26.52	1.48				

จากตารางที่ 2 แสดงว่า คะแนนของผู้เข้ารับการพัฒนาตามโปรแกรมส่งเสริมความสามารถ การจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม หลังการพัฒนา สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการประเมินความพึงพอใจโปรแกรมส่งเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ ของพระสอนศีลธรรม ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจต่อการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรม

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านเนื้อหาของโปรแกรมฯ			
1.1 เนื้อหาของโปรแกรมใหม่ ทันสมัย และน่าสนใจ	4.77	0.43	มากที่สุด
1.2 เนื้อหาของโปรแกรมสามารถนำไปใช้ได้จริง	4.40	0.62	มาก
1.2 เนื้อหาของโปรแกรมสอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม	4.57	0.50	มากที่สุด
1.4 เนื้อหาของโปรแกรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม	4.60	0.50	มากที่สุด
1.5 เนื้อหาเหมาะสมกับระยะเวลาการฝึกอบรม	4.63	0.49	มากที่สุด
รวมด้านเนื้อหา	4.59	0.51	มากที่สุด
2. ด้านการปฏิบัติการฝึกอบรม			
2.1 แจกคำอธิบายของการฝึกอบรม	4.60	0.50	มากที่สุด
2.2 แจกวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม	4.40	0.50	มาก
2.2 แจกขอบเขตเนื้อหาของการฝึกอบรม	4.53	0.73	มากที่สุด
2.4 แจกวิธีการของการฝึกอบรม	4.53	0.51	มากที่สุด
2.5 แนะนำสื่อและแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมของการฝึกอบรม	4.30	0.47	มาก
2.6 ชี้แจงหลักเกณฑ์และวิธีการวัดผลและประเมินผลของการฝึกอบรม	4.60	0.50	มากที่สุด
รวมด้านการปฏิบัติการฝึกอบรม	4.49	0.53	มาก
2. ด้านสื่อและเทคนิคของการฝึกอบรม			
2.1 เอกสารประกอบของการฝึกอบรม มีเนื้อหาครอบคลุมคำอธิบายของหลักสูตรฝึกอบรม	4.53	0.57	มากที่สุด
2.2 เนื้อหาของเอกสารประกอบการฝึกอบรม มีความทันสมัย และน่าสนใจ	4.67	0.48	มากที่สุด
2.2 การจัดรูปแบบของเอกสารประกอบการฝึกอบรม มีความชัดเจนและน่าสนใจ	4.57	0.50	มากที่สุด

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
2.4 กิจกรรมของการฝึกอบรม ในเอกสารประกอบการสอนมีลำดับขั้นตอน และมีความต่อเนื่อง	4.60	0.50	มากที่สุด
2.5 กิจกรรมของเอกสารประกอบการสอนครอบคลุมทุกทักษะที่เกี่ยวข้อง	4.63	0.49	มากที่สุด
2.6 กิจกรรมของการฝึกอบรม พัฒนาผู้เข้ารับการอบรมให้มีความรู้และ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่าง มีวิจารณญาณ	4.50	0.57	มาก
รวมด้านสื่อและเทคนิคของการฝึกอบรม	4.58	0.52	มากที่สุด
4. ด้านการวัดผลและประเมินผล			
4.1 แบบฝึกหัดมีความสอดคล้องกับเนื้อหาแต่ละหน่วย	4.40	0.50	มาก
4.2 มีการวัดผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การฝึกอบรม	4.63	0.72	มากที่สุด
4.2 มีการวัดผลสอดคล้องกับเนื้อหาแต่ละหน่วย	4.47	0.73	มาก
4.4 การประเมินผลการเรียนตรงตามหลักเกณฑ์ที่ระบุไว้	4.63	0.49	มากที่สุด
รวมด้านการวัดผลและประเมินผล	4.53	0.61	มากที่สุด
5. ด้านวิทยากร			
5.1 วิทยากรใช้เทคนิคการสอนที่กระตุ้นความสนใจของผู้เข้าอบรม	4.47	0.51	มาก
5.2 วิทยากรอธิบายเนื้อหาวิชา และขั้นตอนการปฏิบัติได้เข้าใจ	4.73	0.45	มากที่สุด
5.2 วิทยากรมีการสรุปเนื้อหาวิชา	4.60	0.62	มากที่สุด
5.4 วิทยากรมีบุคลิกที่ดีและน่าสนใจ	4.47	0.57	มาก
5.5 วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถาม	4.67	0.48	มากที่สุด
5.6 วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น	4.60	0.50	มากที่สุด
5.7 วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็นกลุ่มและรายบุคคล	4.53	0.57	มากที่สุด
5.8 วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการนำเสนอผลงาน	4.30	0.60	มาก
5.9 วิทยากรมอบหมายงานให้ผู้เข้าอบรมได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับ วิชา	4.57	0.50	มากที่สุด
5.10 วิทยากรสอดแทรก คุณธรรมและจริยธรรมระหว่างฝึกอบรม	4.63	0.56	มากที่สุด
5.11 วิทยากรตรงตามเวลาอย่างสม่ำเสมอ	4.57	0.73	มากที่สุด
รวมด้านวิทยากร	4.56	0.55	มากที่สุด
6. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก			
6.1 ระยะเวลาสำหรับการฝึกอบรม	4.70	0.47	มากที่สุด
6.2 สถานที่ใช้สำหรับการฝึกอบรม	4.63	0.49	มากที่สุด
6.2 อาหารและของว่างในการฝึกอบรม	4.43	0.63	มาก
6.4 อุปกรณ์สำหรับใช้ในการฝึกอบรม	4.37	0.81	มาก
รวมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.53	0.60	มากที่สุด
โดยรวมทุกด้าน	4.55	0.55	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงว่า ครูผู้เข้ารับการพัฒนา มีความพึงพอใจต่อโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรม โดยรวมทุกด้านมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D.= 0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครูมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้าน และอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.59$, S.D.=0.51) ด้านสื่อและเทคนิคของการฝึกอบรม ($\bar{X} = 4.58$, S.D. =0.52) ด้านวิทยากร ($\bar{X} = 4.56$, S.D. =0.55) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 4.53$, S.D. =0.60) ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 4.53$, S.D. =0.61) และด้านการปฏิบัติการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. =0.53)

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยค้นพบประเด็นที่น่าสนใจที่นำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรม พบว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรม พบว่า ครูที่เข้ารับการพัฒนา มีคะแนนหลังการพัฒนา ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกคน และมีคะแนนการทดสอบ ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ หลังการพัฒนาสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เป็นเพราะโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรม ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ องค์ประกอบ ตัวชี้วัดต่าง ๆ การวิเคราะห์หาความต้องการในการพัฒนาจากพระสอนศีลธรรม เพื่อนำความต้องการในการพัฒนาออกแบบโปรแกรม ตลอดจน การนำโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรม ไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการหาคุณภาพโดยการตรวจสอบความเหมาะสมและค่าดัชนีความสอดคล้องต่าง ๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิมาแล้วเป็นอย่างดี จนกระทั่งนำมาทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อพัฒนาเสริมสร้างพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จึงทำให้คะแนนหลังการพัฒนา สูงกว่าก่อนการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับไฉไลศรี เพชรใต้ (2562) ที่ได้พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า การประเมินความรู้ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา ก่อนการพัฒนาโดยรวมมีค่าเฉลี่ย 12.90 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 42.00 และมีคะแนนหลังการพัฒนา มีค่าเฉลี่ย 27.66 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 92.20 และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกคน โดยเมื่อทดสอบความแตกต่าง ของคะแนนเฉลี่ยพบว่า คะแนนหลังการพัฒนา สูงกว่าก่อนการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ผู้เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรม มีความพึงพอใจต่อโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นโดยรวมทุกด้านมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครูมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้าน และอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านสื่อและเทคนิคของการฝึกอบรม ด้านวิทยากร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการปฏิบัติการฝึกอบรม สอดคล้องกับไฉไลศรี เพชรใต้ (2562) ที่ได้พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษา

ขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับดีมากทุกด้าน สอดคล้องกับ พระปลัด นนทณัฐ ฤกษ์ ศฤงคาร (2564) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนการสอน ธรรมชาติศึกษาตามแนวคิดเชิงรุก (Active Learning) สำหรับพระสอนศีลธรรม ระดับประถมศึกษา ที่พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง โปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับพระสอนศีลธรรม มีข้อเสนอแนะตามลำดับดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 โปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม มีกระบวนการเสริมสร้าง และพัฒนาอย่างเป็นระบบ จึงควรให้ความสำคัญและมีความรับผิดชอบในการเข้าร่วมพัฒนาตาม โปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้ตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมการพัฒนา

1.2 โปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม สามารถส่งเสริมให้พระ สอนศีลธรรม มีความรู้ ความเข้าใจและมีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น จึง ควรนำโปรแกรมดังกล่าวไปพัฒนาพระสอนศีลธรรม ให้มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้มากขึ้น

1.3 โปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม มีการประเมิน ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม โดยอาจารย์นิเทศก์จากมหาวิทยาลัย จึงควรใช้ผลการ ประเมินสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้ในระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการ วัดและประเมินผลการ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาวิธีการในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมที่ แตกต่างและหลากหลาย เพื่อเปรียบเทียบผลการเสริมสร้างและพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ของพระ สอนศีลธรรมที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาเพิ่มเติมในการนำโปรแกรมไปใช้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการ เรียนรู้ของพระสอนศีลธรรม สำหรับโรงเรียน เครือข่ายโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อศึกษาและพัฒนาพระสอนศีลธรรม ได้อย่างทั่วถึง

เอกสารอ้างอิง

ไฉไลศรี เพชรไต้. (2562). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์การศึกษาคุษภูมิต). มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

ชวลีพร วัฒนพันธ์. (2555). การวิจัยและพัฒนาโปรแกรมประสบการณ์วิชาชีพครูสำหรับนิสิตนักศึกษาวิชาเอก ประถมศึกษา ตามแนวทฤษฎีทวิปริทัศน์และแนวคิดปริทัศน์สาม (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎี บัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิตินา แคมมณี. (2554). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉำรง บัวศรี. (2542). ทฤษฎีหลักสูตร และการออกแบบพัฒนา. กรุงเทพฯ: ธนวิचारพิมพ์.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2559). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประสาธ นื่องเฉลิม. (2560). *วิจัยการเรียนการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปริญญา มีสุข. (2552). *งานวิจัยการพัฒนาทางวิชาชีพของปริญญา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระปลัด นนทณัฐ ศฤงคาร. (2564). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามแนวคิดเชิงรุก (Active Learning) สำหรับพระสอนศีลธรรม ระดับประถมศึกษา* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระสมุห์อมร ปภาโกร และคณะ. (2561). *การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลำดวน จังหวัดอ่างทอง* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการสัมพันธ์ สุนตจิตโต และคณะ. (2564). *การศึกษาสมรรถนะของพระสอนศีลธรรมตามหลักกัลยาณมิตรตามที่ศณะของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดอุทัยธานี*. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอุดมเกียรติ วิสุทธาจาโร. (2555). *ความพึงพอใจของสถานศึกษาที่มีต่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 8(2), 41–50.
- พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์. (2546). *รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน: SWIPPA Model*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- พิมพ์พันธ์ เดชคุปต์ และคณะ. (2551). *สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2554). *กลยุทธ์การสอนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนตรี จุฬาวัดนทล. (2553). *นโยบายการผลิตและพัฒนาครู*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปวิชาชีพครู.
- ยอดอนงค์ จอมหงส์พิพัฒน์. (2553). *การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูผู้นำการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- รังสิทธิ์ วิหกเทียร. (2568). *ผลการใช้โปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสำหรับพระสอนศีลธรรม*. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 10(2), xx–xx.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2555*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2566). *โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน*. บุรีรัมย์: สำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรม.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2559). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน* (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา. (2554). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. มหาสารคาม: คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2552). *แนวทางสู่ความสุข: บทเรียนแห่งชีวิตในโลกยุคใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: พีริมาเยต์.

- Anthony, W. P., Perrewe, P. L., & Kachmar, K. M. (1996). *The relationship between the teachers' perception of the high school principal's leadership style and the correlates of job satisfaction and morale* (Doctoral dissertation, Florida State University). Dissertation Abstracts International, 68(7), 3079.
- Barr, M. J., & Keating, L. A. (1990). *Developing effective student services programs: Systematic approaches for practitioners*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Boyle, P. (1981). *Planning better programs*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Fullen, M., & Hargreaves, A. (1992). *What's worth fighting for? Working together for your school*. Buckingham: Open University Press.
- Glickman, C. D. (2004). *Supervision and instructional leadership: A developmental approach* (6th ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Rogers, B. A. (2000). *The correlation between teachers' perceptions of principals' technology leadership and the integration of education technology* [Unpublished doctoral dissertation]. <http://wwwlib.umi.com/Unpublished>
- Spark, D. (1999). Five models of staff development for teachers. *Journal of Staff Development*, 10(4), 40–57.

